

УДК 342.951+332.264.4
DOI: 10.31733/15-03-2024/1/450-452

Андрій АДАДУРОВ

аспірант кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності

Віта КОНОНЕЦЬ

завідувач навчально-наукової
лабораторії з дослідження проблем
протидії організованих злочинності
та корупції Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ВИЛУЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ВЛАСНОСТІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У зв'язку із повномасштабним вторгненням та військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року на всій території України введено воєнний стан. Воєнний стан неодноразово продовжувався і досі триває [1].

Рішенням Верховної Ради України відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3314 «Визначення агресії» від 14 грудня 1974 року російську федерацію визнано державою-агресором та такою, що здійснює збройну агресію проти України.

Повномасштабне вторгнення та військова агресія російської федерації проти України змусила законодавчу владу України прийняти низку нормативно-правових актів, а саме: Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» [2], Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб».

Таким чином, законодавчо Україна запровадила адміністративно-правовий механізм вилучення об'єктів права власності російської федерації, який дозволяє Вищому антикорупційному суду стягувати в дохід держави активи фізичних або юридичних осіб, які пов'язані з російською федерацією, котрими вони прямо чи опосередковано володіють, у період дії воєнного стану в Україні відповідно до пункту 1-1 частини 1 статті 4 та статті 5-1 Закону України «Про санкції» [3].

На нашу думку, запровадження нового інституту в нашій державі, який дозволяє стягувати в дохід держави активи фізичних або юридичних осіб, які пов'язані з російською федерацією, котрими вони прямо чи опосередковано володіють, у період дії воєнного стану в Україні є правильним рішенням. Означені зміни, безумовно, сприяють захисту національної безпеки України, її суверенітету та територіальної цілісності, оскільки агресор позбувається будь-якої можливості впливати на економіку України. Такі кроки підтримуються суспільством та міжнародними партнерами.

Враховуючи зазначене, хочемо зауважити, що для застосування інституту адміністративно-правового вилучення об'єктів права власності російської федерації необхідно, щоб було дотримано декілька критеріїв.

Перший критерій полягає у тому, щоб позивач, яким може бути тільки Міністерство юстиції України, звернувся до Вищого антикорупційного суду із позовною заявою до відповідача (фізичної або юридичної особи), яка має володіти російськими активами (п. 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції»).

Другий критерій полягає у тому, щоб на відповідача було накладено санкцію у виді блокування активів за рішенням Ради національної безпеки та оборони України, прийнятим після набрання чинності Законом України № 2257-IX (абз. 2 п. 1 ст. 6 Закону України «Про санкції») [3].

Третій критерій полягає у тому, щоб були підстави для застосування санкції, яка

визначена у п. 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції», а саме: стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тождісні за змістом здійсненню права розпорядження ними. Означена санкція має винятковий характер та може бути застосована лише щодо фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або значною мірою сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами, зокрема до резидентів у розумінні Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» п. 1 статті 5-1 Закону України «Про санкції».

Четвертий критерій полягає у тому, щоб Вищий антикорупційний суд, відповідно до ч. 3 ст. 20 Кодексу адміністративного судочинства України, на підставі належних та допустимих доказів прийняв обґрунтоване рішення та застосував санкцію, яка визначена п. 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції», та стягнув в дохід держави активи з відповідача у справі [4].

На сьогоднішній судової практиці щодо даної категорії справ є динамічною та стрімко розвивається. Реєстр судових рішень налічує лише 36 рішень, які прийняті Вищим антикорупційним судом.

На нашу думку, застосування пункту 1-1 частини 1 статті 4 та статті 5-1 Закону України «Про санкції» не повинно призводити до протиправного вилучення об'єктів права власності у громадян України – заставодержателів та непідсанкційних власників активів. Або якщо таке вилучення відбувається, повинен бути розроблений справедливий механізм компенсації вартості вилучених об'єктів права власності особам, які є непідсанкційними власниками активів. Проте на сьогодні це питання на законодавчому рівні не врегульоване.

Відповідно до усталеної практики Європейського суду з прав людини це може трактуватися як грубе порушення права власності.

Європейський суд з прав людини в рішенні у справі «Іст-Вест Альянс Лімітед» проти України», зазначив, що необхідність ініціювати судові провадження для повернення законно належного майна є свідченням порушення прав за ст. 1 Протоколу №1 Європейської конвенції з прав людини [5].

У практиці Європейського суду з прав людини (зокрема, у справах «Спорронг і Л'єнрот проти Швеції», «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства», «Веренцов проти України», «Шокін проти України», «Серков проти України», «Колишній король Греції та інші проти Греції», «Булвес» АД проти Болгарії», «Трегубенко проти України») напрацьовано три критерії, які слід оцінювати для того, щоб зробити висновок, чи відповідає певний захід втручання у право власності принципу правомірного і допустимого втручання, сумісного з гарантіями статті 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а саме: втручання має бути законним, відповідати суспільним інтересам та бути пропорційним переслідуванню цілям одночасно [6].

Якщо хоча б одного критерію із перелічених не було додержано, то Європейський суд з прав людини констатує порушення державою статті 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6].

Критерій законності означає, що втручання держави у право власності особи повинно здійснюватися на підставі закону – нормативно-правового акта, що має бути доступним для заінтересованих осіб, чітким та передбачуваним у питаннях застосування та наслідків дії його норм.

Втручання держави в право власності особи є виправданим, якщо воно здійснюється з метою задоволення «суспільного», «публічного» інтересу, при визначенні якого Європейський суд з прав людини надає державам право користуватися «значною свободою (полем) розсуду». Втручання держави в право на мирне володіння майном може бути виправдане за наявності об'єктивної необхідності у формі суспільного, публічного, загального інтересу, який може включати інтерес держави, окремих регіонів, громад чи сфер людської діяльності.

Принцип «пропорційності» передбачає, що втручання в право власності, навіть якщо воно здійснюється згідно з національним законодавством і в інтересах суспільства, буде розглядатися як порушення статті 1 Першого протоколу, якщо не було дотримано справедливої рівноваги (балансу) між інтересами держави (суспільства), пов'язаними з втручанням, та інтересами особи, яка так чи інакше страждає від втручання. «Справедлива

рівновага» передбачає наявність розумного співвідношення (обґрунтованої пропорційності) між метою, що передбачається для досягнення, та засобами, які використовуються. Необхідний баланс не буде дотриманий, якщо особа несе «індивідуальний і надмірний тягар».

Одним із елементів дотримання принципу «пропорційності» при втручанні в право особи на мирне володіння майном є надання їй справедливої та обґрунтованої компенсації.

На нашу думку, держава Україна повинна прагнути до встановлення системи, що гарантуватиме правову захищеність усіх заінтересованих сторін, зокрема заставодержателів та непідсанкційних власників активів, при застосуванні п. 1 статті 5-1 Закону України «Про санкції». Станом на сьогодні означених гарантій немає.

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 3 березня 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>.

3. Про санкції : Закон України від 14.08.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

5. Справа «East/West Alliance Limited» проти України» (Заява № 19336/04). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994#Text.

6. Справа «Шокін проти України» (Заяви № 23759/03 та № 37943/06). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858#Text.

УДК 342.951+351.74

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/452-454

Олена БЛОХІНА

ад'юнкт кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО -ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІ ПРИБАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Наразі дуже важливим питанням сьогодення є державна і національна безпека нашої країни. Це обумовлено насамперед вторгненням на територію України держави-агресора (рф), у зв'язку з чим на всій території України введено правовий режим воєнного стану. Такий стан речей і інші похідні деструктивні чинники негативно впливають на рівень, якість та ефективність забезпечення публічної безпеки та порядку. При цьому воєнний стан можна вважати тимчасовим вимушеним чинником обмеження конституційних прав та свобод громадян. Для досягнення скоординованої діяльності всіх силових структур та відомств, спрямованої на захист прав і свобод людини і громадянина, забезпечення публічної безпеки та порядку, треба мати повністю сформовану законодавчу базу щодо діяльності цих важливих складових елементів національної безпеки та оборони країни.

Згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].